

Н. В. Осадча

д-р екон. наук

О. В. Галясовська

аспірант

м. Дніпропетровськ

МЕТОДИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРИ ВИКОРИСТАННІ ІНСТРУМЕНТІВ АНТИДЕМПІНГОВИХ ЗАХОДІВ В УКРАЇНІ

Актуальність. Після здобуття Україною державної незалежності поступова інтеграція в загальноєвропейські структури і налагодження кооперації з Європейським Союзом (далі – ЄС) стали її головними стратегічними пріоритетами. Тому, з моменту вступу України до Світової організації торгівлі (далі – СОТ), а це відбулося 5 лютого 2008 року (підготовча робота України щодо вступу до цієї міжнародної організації тривала 14 років) і підписання Угоди з ЄС в 2014 році в нашій країні відбувається жорстка конкуренція як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках. Але, прагнучи стати рівноправним партнером країн Європи та світу, Україна розпочинає змінювати імідж експортера на імідж конкурентоспроможного учасника європейського ринку і в свою чергу як одним із засобів опанування ринків, витіснення конкурентів проводить експорт за демпінговими цінами.

Для національного товаровиробника важливим економічним наслідком від застосування ефективних антидемпінгових санкцій має стати покращання всіх факторів та економічних показників, які впливають на його економічне становище. Тому досить актуальною є проблема нового, більш наближеного до сучасних реалій, визначення системи факторів та показників, що впливають на становище національного товаровиробника та мають бути поліпшеними в результаті запровадження ефективних антидемпінгових санкцій. Зміна цих факторів і показників в результаті застосування антидемпінгових санкцій потребує всебічної економічної оцінки з метою визначення рівня ефективності та шляхів удосконалення певних антидемпінгових заходів.

Аналіз публікацій. Перші згадки про дослідження даної проблематики можна знайти в наукових працях економістів Адама Сміта й Олександра Гамільтона, які ще у XVIII ст. усвідомлювали існування цього явища та вивчали можливі шляхи усунення його руйнівного ефекту.

В теперішній час теоретичним та практичним аспектам антидемпінгового регулювання у світових торговельних відносинах присвячено чимало наукових праць і монографій, серед яких насамперед слід назвати праці С. Осики, В. Пятницького, Л. Сабельникова, П. Хвойника, Ю. Шишкова, О. Шниркова, А. Магеррамова.

Серед зарубіжних авторів, що досліджують дану проблематику, слід зазначити А. Богданова, Д. Ганінга, Д. Гартена, І. Герчікову, І. Гладкіх О. Данильцева, Р. Дейла, І. Дюмулена, І. Іванова, П. Колієра, А. Кондакова, В. Коновалова, В. Кур'єрова, М. Лівенцева, П. Ллойда, Е. Обмінського, О. Онищука, І. Осадчої, К. Стігмана, Д. Франкліна, Б. Хокмена.

Постановка завдання. Основною метою статті є вивчення стану України на зовнішньому ринку, а та-

кож проблем, пов'язаних із впровадженням антидемпінгових заходів інших країн світу до України та вдосконаленням механізму торговельного захисту. Саме цим і зумовлене обрання теми дослідження.

Результати дослідження. Металургійне виробництво, хімічна промисловість, машинобудування, які визначають основу економіки багатьох регіонів, вже сьогодні переходять на нові стандарти виробництва і європейські технічні регламенти. Поглиблюючи співпрацю з ЄС, Україна змогла отримати нові стимули для розвитку внутрішнього ринку і поглиблення економічної спеціалізації регіонів [2, с.2]. Тому, для України постає питання посилення захисту національного виробника від можливої недобросовісної конкуренції та швидкого реагування на процеси демпінгового імпорту.

Відповідно до цього, розширення українського експорту на світових ринках супроводжується й посиленням економічних обмежень щодо нього в різних країнах. Використовуються усе більш витончені форми протекціонізму, спрямовані на дискримінацію українських експортерів, - були задіяні різні технічні, екологічні, санітарні й інші стандарти, що ускладнюють процедуру сертифікації продукції, вимоги до форм і методів розслідувань для зниження конкурентоздатності української продукції.

До того ж, при підписанні Угоди з ЄС відкриваються кордони для більш конкурентоспроможних європейських товарів і це питання лише підвищує свою актуальність. Окрім того, ставлення до українського експорту є вкрай упередженим ще зі вступу України до СОТ і визнання ринкового статусу української економіки не гарантує скасування антидемпінгових заходів і розслідувань, що були застосовані до України або ще перебувають у стані розробки (табл. 1), а лише дещо зменшують вимоги до неї.

В світі існує тенденція застосування іншими країнами антидемпінгових заходів в основному до таких українських товарів як трубна продукція, гарячекатаний прокат, сталева продукція тощо (табл. 1).

При розгляді динаміки зовнішньої торгівлі України товарами та послугами за останні 5 років (рис. 1 та рис. 2) можна зазначити, що проблемним питанням зовнішньої торгівлі України в процесі входження у світове господарство є нераціональна структура економіки, а отже, малоперспективна модель міжнародної спеціалізації. Це пов'язано з тим, що Україна експортує на міжнародні ринки товари, які здебільшого мають низький ступінь переробки (товари агропромислового комплексу та харчової промисловості, руди, метали, передусім чорні, продукція хімічної промисловості тощо). Саме за цими товарами, а саме рудою, металами, продукцією хімічної промисловості, країни світу і застосовують до України антидемпінгові заходи.

Чинні антидемпінгові заходи щодо української продукції з 2010 по 2015 рік

№	Країна	Кількість заходів	Заходи, до яких товарів застосовані
1.	Сполучені Штати Америки	7	Карбамід сухий; Феросилікомарганець; Нітрат амонію; Арматура; Прокат гарячекатаний плоский в рулонах; Прокат вуглецевий гарячекатаний плоский не в рулонах; Сталеві труби
2.	Європейський Союз	4	Джгути, канати, троси з чорних металів; Труби безшовні, Трубна продукція, Прасувальні дошки
3.	Мексика	4	Феросилікомарганець; Арматура; Гарячекатаний прокат (обрізний); Прокат гарячекатаний плоский в рулонах
4.	Європейський економічний союз (Білорусь, Вірменія, Казахстан, Росія)	3	Трубна продукція (труби малого та середнього діаметру); Сталеві ковани прокатні валки; Посуд столовий та кухонний з фарфору
5.	Королівство Таїланд	2	Прокат гарячекатаний в рулонах та не в рулонах, Мідний дріт
6.	Республіка Туреччина	1	Мідний дріт
7.	Канада	2	Прокат гарячекатаний плоский в рулонах; Гарячекатаний обрізний прокат із вуглецевої та високоміцної низьколегованої сталі
8.	Республіка Індія	2	Сода кальцинована; Нітрат натрію
9.	Республіка Індонезія	1	Гарячекатаний прокат в рулонах
10.	Бразилія	3	Прокат плоский; Шини автомобільні; Сталеві труби
	Всього	29	

Джерело: таблицю складено за даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [2].

Крім того, на цих ринках панує жорстка цінова конкуренція і переваги можуть швидко переходити до інших країн, особливо коли до країн уживаються обмежувальні, дискримінаційні торговельно-економічні заходи. Водночас, дуже незначними є поставки українських товарів на високодинамічні ринки, які визначають перспективи розвитку світової економіки, а саме країни ЄС.

Упродовж останніх років спостерігаються позитивні зміни в географічній структурі зовнішньої торгівлі, зокрема експорту українських товарів. Відбувається її переорієнтація на ринки країн далекого зарубіжжя, існує тенденція у міжнародній діяльності спаду експортно-імпортних операцій (рис. 1 та рис. 2).

Криза, що відбувалась в країні в 2014 році, вплинула на зовнішню торгівлю України товарами та послугами. Але в 2015 році тенденція ринку почала змінювати свій напрямок і тому очікується подальше зростання українського експорту до країн далекого зарубіжжя, зокрема до країн – членів ЄС. Тому, одним із важливих напрямів розвитку експортного потенціалу України повинно стати поглиблення торговельних відносин з країнами ЄС, у яких визначальним завданням є створення зони вільної торгівлі та, як результат, нарощування обсягів реалізації готових виробів і високотехнологічної продукції.

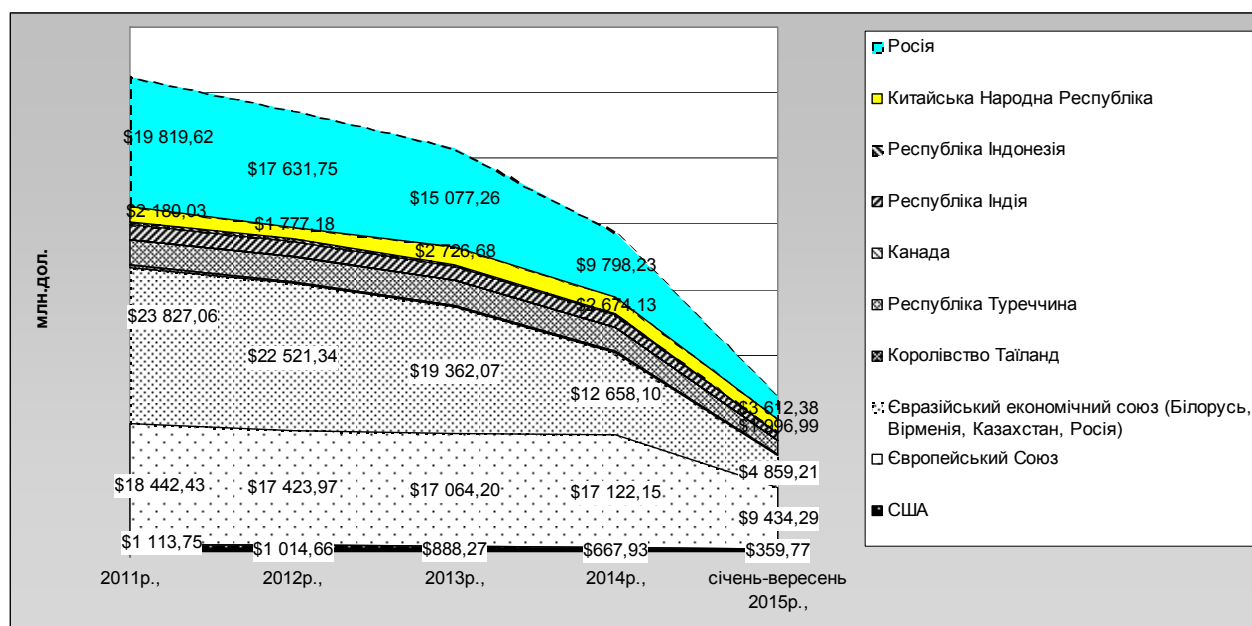

Рис. 1. Динаміка експорту товарів та послуг України з 2011 по 2015 рік

Джерело: діаграми складено за даними Державного комітету статистики України (<http://www.ukrstat.gov.ua>).

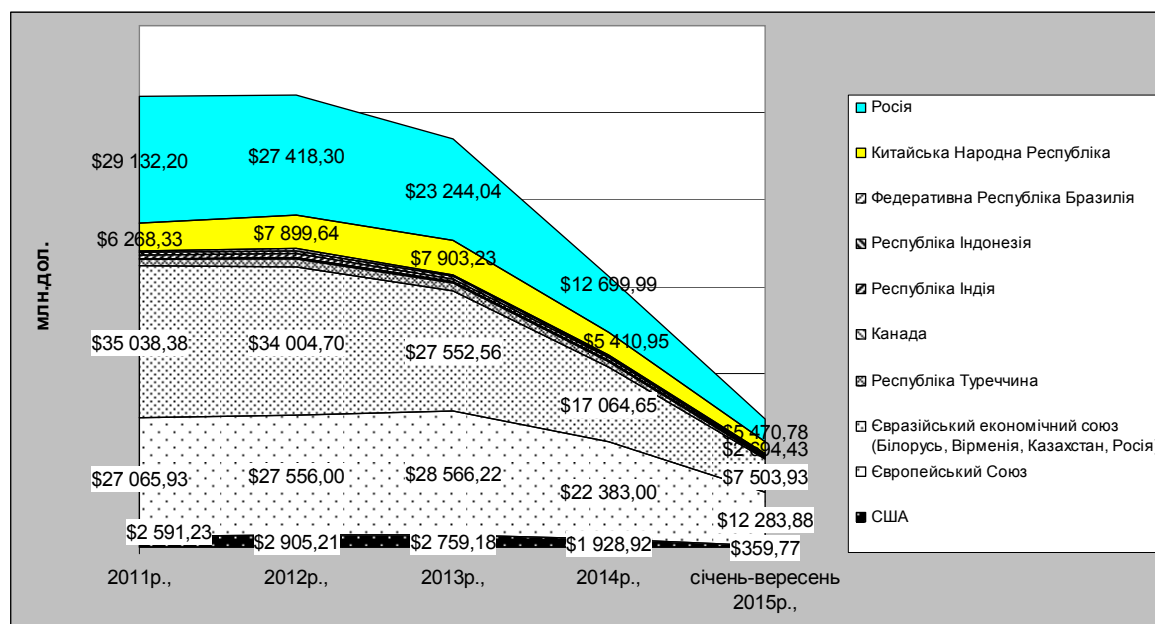

Рис. 2. Динаміка імпорту товарів та послуг України з 2011 по 2015 рік

Джерело: діаграми складено за даними Державного комітету статистики України (<http://www.ukrstat.gov.ua>).

Після уведення Росією у 2016 року санкцій проти України й підвищенням рівня «митно-тарифного захисту», українські товаровиробники стали платити такі ж мита, як, наприклад, Японія або Німеччина (близько 7,8%). Позиція країни-агресора щодо України передбачає негайної переорієнтації експорту на ринки таких країн як Грузія, Ірак, Казахстан, ЄС, Африка, Близький Схід [4].

Ринки Близького Сходу, Африки, Латинської Америки та окремих країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону є найбільш перспективними для збуту української продукції агропромислового комплексу, машинобудування та металургії.

Перспективним є розширення співробітництва з країнами Азії, Африки та Латинської Америки у військово-технічній сфері, спільне впровадження українських технологій з подальшим спільним освоєнням національних і регіональних ринків.

Аналізуючи сучасний стан експортної діяльності України визначаємо, що ключовим завданням дер-

жавної політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності на сьогодні є створення ефективної системи підтримки експорту, яка забезпечить сталий розвиток та реалізацію експортного потенціалу держави. Стратегічною метою державної підтримки експорту є посилення позицій України на світових ринках високотехнологічної продукції, диверсифікація поставок та забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на зовнішніх ринках шляхом ефективного використання економічних, правових та політичних важелів впливу.

Тому, реалізація експортного потенціалу першочергово полягає в необхідності суттєвого корегування зовнішньоторговельної політики, а саме Україні самої необхідно застосовувати більше антидемпінгових заходів. На даний час, в Україні діє 6 антидемпінгових розслідувань, які проводяться щодо імпорту товарів в Україну (табл. 2).

Таблиця 2

Чинні антидемпінгові заходи, які проводяться щодо імпорту товарів в Україну

№	Країна	Кількість заходів	Заходи, до яких товарів застосовані
1.	КНР	1	Лимонна кислота (моногідрат)
2.	Російська Федерація	5	Медична склотара; Сода каустична; Листове флоат-скло (скло термічно поліроване); Плити деревноволокнисті (ДВП); Легкові автомобілі
3.	Сполучені Штати Америки (США)	1	Полівінілхлорид суспензійний
4.	Киргизька Республіка	1	Лампи розжарювання загального призначення
5.	Республіка Білорусь	1	Листове флоат-скло (скло термічно поліроване)
6.	Республіка Польща	1	Листове флоат-скло (скло термічно поліроване)
	Всього	10	

Джерело: таблицю складено за даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (<http://ukrexport.gov.ua/ukr/search/?find=%E0%ED%F2%E8%E4%E5%EC%EF%B3%ED%E3>).

Як вище зазначалось, до України антидемпінгові розслідування застосовувались в основному до таких товарів, як трубна продукція, гарячекатаний прокат,

сталева продукція тощо, але, як повідомляє Міністерство промисловості, за 2015 рік експорт сталі з Китаю виріс на 20% і досяг рекордного рівня в 112,4 млн тонн

[5]. Це підтверджує той факт, що Україна має можливість розширювати ринки збуту до інших країн та може активізувати операції зовнішньоекономічної діяльності на ринках Азії, Африки, Латинської Америки.

Слід зазначити, що проти України проводять антидемпінгові заходи ті країни, які самі реалізують таку ж продукцію, проти якої вони проводять антидемпінгові розслідування.

Якщо ж для витиснення конкурентів із ринку виробник встановлює ціну на товар, яка є нижчою за його собівартість, можна говорити про здійснення демпінгу. Але під час антидемпінгових розслідувань щодо українських експортних товарів компетентні органи як США, так і ЄС для визначення їхньої собівартості не використали внутрішні ціни України, оскільки офіційно Україна не є країною з ринковою економікою [6, с. 27-28].

У таких випадках Міністерство торгівлі США й комісії ЄС для порівняння використовують внутрішні ціни або витрати на виробництво так званої сурогатної країни, що виробляє аналогічну продукцію, здійснюючи відповідні виробничі процесу. У випадку з Україною такими країнами визнали Бельгію, Австралію, Норвегію й Індію. Звісно, результати порівняння собівартості виробництва української продукції із собівартістю в цих країнах були не на користь України.

Демпінгова маржа (різниця сурогатної собівартості й експортної ціни української продукції) виявилася, як правило, значною, а її використовують як вихідну точку для визначення демпінгового мита на ввезення українських експортних товарів, що, як свідчить досвід, іноді перевищувало 100% ціни українського експортного товару.

Так, відслідковуючи, скільки позовів подається на Україну, можна сказати, що країні є доцільним проведення розслідувань виключно щодо імпорту в Україну.

Особлива активність іноземних підприємців по захисту своїх інтересів за допомогою ініціювання антидемпінгових процедур відзначалась в 1999-2002 роках, коли проводилося 15-25 розслідувань у рік [7].

Введення у відношенні української продукції захисних мр змусило наших експортерів шукати нові ринки азійського напрямку, а саме Казахстан, Грузія, Ірак тощо.

При аналізі тенденції застосування процедури антидемпінгових розслідувань можна визначити той факт, що кількість країн, які застосовували антидемпінгові заходи до України з середини червня 2015 року дорівнює 10, а самих заходів – 29, в свою чергу Україна проводила антидемпінгові заходи до 6 країн в кількості – 10 (табл. 3 та табл. 4).

Таблиця 3

Кількість застосованих антидемпінгових заходів у світі, ранжування за країною-експортером, до якої застосовані заходи 1995-2014 рр. [8]

№	Країна-експортер	Всього 1995-2014
	Всього	3058
1	Китай	759
2	Республіка Корея	213
3	Китайський Тайбей	173
4	США	162
5	Японія	134
9	Російська Федерація	106
10	Бразилія	89
11	Європа	74
12	Малайзія	73
13	Україна	62
14	Германія	53

Таблиця 4

Кількість застосованих антидемпінгових заходів у світі, ранжування за країною, яка застосовує заходи 1995-2014 рр. [8]

№	Країна-експортер	Всього 1995-2014
	Всього	3058
1	Індія	534
2	США	345
3	Європа	298
4	Аргентина	228
5	Бразилія	197
6	Китай	176
7	Туреччина	163
18	Малайзія	38
19	Україна	38
20	Колумбія	34
21	Російська Федерація	28

Визначимо показник активності країни в застосуванні до неї та проти неї антидемпінгових заходів (ПААЗ). Для цього скористаємося табл. 3 та 4, в яких наведено дані Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. Він буде дорівнювати співвідношенню кількості антидемпінгових заходів, які проводить країна до кількості антидемпінгових заходів, що проводяться до цієї країни.

Отже, ПААЗ США дорівнює $345/162 = 2,13$; ПААЗ Європи = $298/74 = 4,03$; ПААЗ України = $38/62 = 0,61$; ПААЗ Китаю = $176/759 = 0,23$; ПААЗ Російської Федерації = 0,26.

Відповідно до показника активності країни в застосуванні до неї та її проти країн антидемпінгових заходів можна вважати, що за період з 1995 по 2014 рік беззаперечними лідерами по активності антидемпінгових заходів були: Європа (ПААЗ=4,03); США (ПААЗ = 2,13), в свою чергу найнижчий показник має Китай (ПААЗ = 0,23), Росія (ПААЗ = 0,26), Україна

(ПААЗ = 0,61). Порівнюючи активність антидемпінгових заходів, застосованих Україною до інших товаровиробників до активності антидемпінгових заходів, застосованих проти України, можна зробити висновок, що ця цифра дуже низька, менше 1. Тому, українській державі, необхідно удосконалювати механізм антидемпінгових розслідувань, проводити політику державної підтримки експорту товарів та послуг на світовий ринок та забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на зовнішніх ринках шляхом ефективного використання економічних, правових та політичних важелів впливу для посилення позицій на світових ринках високотехнологічної продукції.

Відповідно до Генеральної угоди ГАТТ з новими правилами, що були прийняті в ході «Уругвайського» раунду (1986–1994 рр.) членами СОТ є складовою частиною угоди й поширюються на всі держави-члени СОТ. Антидемпінгова Угода СОТ включає в себе:

- більш докладну методику розрахунку демпінгового компонента;
- більш докладний порядок порушення й проведення антидемпінгових розслідувань;
- правила й тривалість застосування антидемпінгових заходів;
- норми роботи арбітражних експертних груп для використання при вирішенні суперечок в антидемпінговій практиці.

Правову базу застосування заходів торговельного захисту становлять відповідні положення СОТ:

антидемпінг: ст. VI ГАТТ-47, Угода про застосування ст. VI ГАТТ-47;

компенсаційні заходи: ст. VI, XVI ГАТТ-47, Угода СОТ по субсидіям і компенсаційним заходам;

спеціальні захисні заходи: ст. XIX ГАТТ, Угода СОТ про спеціальні захисні заходи.

Разом ці положення називаються Антидемпінговим кодексом СОТ. Крім того, норми, що включені до вищезгаданих угод, інкорпоровані в національні законодавства країн-членів СОТ.

Взагалі механізм установлення заходів у всіх трьох випадках побудований по єдиному алгоритму:

подача петиції від імені національних виробників товару, що піддається збитку;

проведення відповідного розслідування, у ході якого необхідно одержати: доказ наявності факту демпінгу/субсидії/імпорту, що набрав різкі темпи росту; доказ збитку;

доказ причинно-наслідкового зв'язку між демпінгом, субсидією, імпортом, що набрав різкі темпи росту та збитком; встановлення заходів (у випадку наявності всіх трьох доказів) [9].

В Україні механізм регулювання торговельного захисту відбувається наступним чином: відповідно даним Міністерства економічного розвитку та торгівлі України, Міністерство економічного розвитку та торгівлі України збирає та аналізує всю необхідну інформацію, яка надійшла від Державної фіскальної служби України; проводить консультації та слухання із заінтересованими сторонами та відповідає за проведення розслідувань, що були порушені Міжвідомчою комісією з міжнародної торгівлі, яка в свою чергу приймає рішення про:

- порушення розслідувань;
- позитивні або негативні висновки стосовно наявності демпінгу/нелегітимної субсидії/зростаючого імпорту;
- позитивні або негативні висновки щодо наявності шкоди, визначення причинно-наслідкового зв'язку;
- застосування заходів торговельного захисту.

Наприкінці, Державна фіскальна служба України забезпечує застосування торговельних заходів. Але, щоб країна мала можливість скоріше реагувати на зміни кон'юнктури ринку, зростаючого імпорту, падіння експорту, все ж таки необхідно створення інтегрованих інформаційно-аналітичних центрів в системі органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні, що будуть прораховувати заздалегідь та прогнозувати подальше поведення товаровиробників на ринку країни і це в свою чергу дасть можливість товаровиробнику прогнозувати подальшу

свою поведінку як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках.

Отже, проаналізувавши зовнішню торгівлю України товарами та послугами за останні п'ять років та визначивши показник активності країни в застосуванні до неї та проти неї антидемпінгових заходів можна зазначити наступне, що проблемним питанням зовнішньої торгівлі України в процесі входження у світове господарство є нераціональна структура економіки, а отже, малоперспективна модель міжнародної спеціалізації. Застосовані проти неї антидемпінгові заходи якраз проводяться за такими товарами, що Україна експортує. По активності застосування антидемпінгових заходів Україна має дуже низький показник, на основі чого можна сказати, що українській державі необхідно удосконалювати механізм застосування антидемпінгових заходів, створення інтегрованих інформаційно-аналітичних центрів в системі органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні дасть можливість товаровиробнику заздалегідь прогнозувати подальшу свою поведінку як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках.

Список використаних джерел

1. Україна – ЄС: від асоціації до членства // XXIV Економічний форум. Криниця–Здруй. 2–4.09.2014. – К: Національний інститут стратегічних досліджень, 2014.

2. Дані Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrexport.gov.ua/ukr/search/?find=%E0%ED%E8%E4%E5%EC%EF%B3%ED%E3>.

3. Дані Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

4. 2016-й год без торговли с Россией: как на украинских производителей повлияют эмбарго и новые пошлины РФ. 16 грудня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.segodnya.ua/economics/enews/2016-y-god-bez-rossii-kak-na-ukrainu-povliyayut-embargo-i-novye-poshliny-rf--675488.html>.

5. Дані Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrexport.gov.ua/ukr/torg_obm/ukr.html?new=9883&country=chi.

6. Антидемпінгова політика української держави: перший досвід // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка, Серія “Економіка”. – 2001. – Вип. 50.

7. Погуляй О.А. Проблемы формирования конкурентной стратегии металлургического комплекса Украины / О.А. Погуляй // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: сб. науч. трудов. – Донецк: ДонНУ, 2003. – Ч.1. – С. 323-325.

8. Матеріали Управління захисту внутрішнього ринку Міністерства економічного розвитку і торгівлі України.

9. Магеррамов А.М. Антидемпінговая политика в рамках ГАТТ/ВТО [Електронний ресурс] / А.М. Магеррамов // Віче. – 2010. – № 12. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/2059/>.

10. Антидемпінгове розслідування у світовій торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://e-works.com.ua/work/5342_Antidempingove_regy_lu_vannya_y_svitovii_torgivli.html.